

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ЄС ЩОДО РОСІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

проф. Шнирков О.І., координатор Центру досконалості Жана
Моне
30.07.22

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне №611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

Сучасна система економічних санкцій ЄС щодо третіх країн базується на **"Директиві щодо імплементації й оцінки обмежувальних заходів (санкцій) у межах спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС"** Ради ЄС, яку було прийнято у 2003 р., доповнено у 2012 та 2017 рр. Директива визначає цілі, правові питання, систему вибіркового (цільового) заходів, процедуру формування списків підсанкційних юридичних і фізичних осіб, винятки, обмін інформацією, завершення або перегляд обмежувальних заходів, імплементацію рішень Ради Безпеки ООН, компетентність, юрисдикцію, відповідність, комунікації, стандартну термінологію, моніторинг й оцінку обмежувальних заходів.

Основні принципи економічних санкцій ЄС.

По-перше, обмежувальні заходи **не мають економічної мотивації**, їх застосовують з метою досягнення політичних цілей. З огляду на це економічні санкції розглядають як інструмент саме спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, а не спільної комерційної політики ЄС.

По-друге, економічні санкції ЄС застосовують **вибірково**, їх спрямовують на певні, окремі та визначені об'єкти, які є відповідальними за політику або діяльність, які спонукали ЄС прийняти рішення для застосування обмежувальних заходів. Такі цільові заходи, з погляду розробників документа, є ефективнішими, вони мінімізують наслідки для тих, хто не є відповідальними за відповідну політику або дії.

Базовий перелік обмежувальних заходів ЄС:

- заморожування фондів та економічних ресурсів;
- обмеження на пересування;
- ембарго на постачання озброєння;
- ембарго на постачання обладнання, яке може бути використано для внутрішніх репресій;
- інші експортні обмеження;
- заборони польотів;
- заборони на фінансові послуги;
- інвестиційні заборони;
- секторальні обмеження;
- заходи запобігання використанню обладнання;
- заходи щодо запобігання несанкціонованого використання обладнання, технологій та програмного забезпечення з метою моніторингу та відстеження інтернету й інших форм комунікацій.

Специфічні економічні санкції ЄС:

- забороняє задовольняти **позови** щодо контрактів, які стосуються санкцій (ЦАР, ДР Конго, Іран та ін.);
- вимагає **інспекцію** всіх вантажів до певних країн за умов інформації про наявність заборонених товарів, їхню затримку та подальше розпорядження товарами (Еритрея, Іран, Лівія та ін.);
- забороняє продаж, поставки, трансфер, експорт або закупівлю товарів, пов'язаних із розробкою засобів доставки ядерної зброї (Іран, Північна Корея);
- застосовує **спеціальні правила імпорту** окремих видів товарів (бензин, нафтопродукти, газ – з Іраку; нафти з Лівії; деревного вугілля із Сомалі тощо).

Географія санкцій ЄС

За станом на початок липня 2022р. ЄС застосував понад **250** конкретних економічних санкцій проти або у зв'язку із ситуацією у **35** країнах: Щодо **10** країн ЄС реалізував санкції за рішенням **Ради Безпеки ООН**, стосовно **8** країн – до рішень Ради Безпеки ООН ЄС додав **власні** санкції, щодо решти країн ЄС запровадив **власні** автономні економічні санкції .

Найбільшу кількість економічних санкцій ЄС увів проти **Північної Кореї** (52), **росії** (38, лише 8 у 2018р.), **Сирії** (29), **білорусі** (27).

Міжнародна експертна група Єрмака-Макфола

Пропозиції по санкціях проти росії - 42 пункти, 20 реалізація, 6 повільний рух, 13 нереалізовано – 48% виконання на 19.06. 22.

1. Санкції у сферах нафти, газу та вугілля
2. Санкції у сферах транспортування та страхування
3. Санкції у сфері фінансів
4. Визначення рф як держави-спонсора тероризму
5. Індивідуальні санкції
6. Санкції щодо державних підприємств
7. Експортний контроль та заборона імпорту
8. Вторинні санкції
9. Посилення прозорості у торгівлі та інвестиціях у рф
10. Координація санкцій та прив'язка їх до миру та відновленню

Економічні санкції ЄС проти рф у 2022р.

7 пакетів санкцій 25.07.22

1. Індивідуальні – проти більше 1200 осіб
2. компанії та організації – проти більше 100
3. Економічна співпраця (зупинення нових фінансових проектів ЕІБ, ЕБРР, перегляд та зупинка двосторонніх регіональних програм з рф)
4. Припинення РНС для росії у межах СОТ
5. Секторальні
 1. Фінанси (у т.ч. обмеження доступу окремих рос.банків та компаній до ринків капіталу в ЄС, відключення від swift окремих банків рф та білорусі)
 2. Енергетика (у т.ч. заборона імпорту вугілля, нафти (з винятками), експорту технологій та обладнання для переробки нафти, нових інвестицій в енергосектор)
 3. Транспорт (у т.ч. заборона перевезень до ЄС для авіа, морського, дорожнього транспорту рф, експорту обладнання та технологій у сферах авіа, морській та космічній індустрій)
 4. Оборона (заборона експорту товарів та технологій подвійного використання, експорту озброєння)
 5. Сировина та інші товари (заборона імпорту до ЄС заліза, сталі, цементу, золота, морських продуктів та лікеру).

Умови ефективності міжнародних економічних санкцій :

- втрати від санкцій підсанкційної країни перевищують **2 % від ВВП**;
- існує суттєва різниця у розмірах економік країни, що застосовує санкції, та підсанкційної країни у співвідношенні ВВП щонайменше **10 : 1**;
- зовнішня торгівля підсанкційної країни значним чином залежить від товарообігу з країною, що застосовує санкції: **понад 25 % загального товарообігу**;
- санкції впроваджуються **швидко та в повній співпраці** із торговельними партнерами, які можуть обійти такі санкції;
- поточні втрати від санкцій для санкціонуючої країни є **низькими**.

Умови для ефективності економічних санкцій ЄС проти рф

- втрати росії від санкції ЄС у 2014-2015рр. оцінювалися на рівні 1,5% ВВП на рік, у 2016-2017рр. від 0,75 до 1% на рік, у **2014 -2018 рр. – 1,5 %** на рік, хоча попередні розрахунки давали більші економічні втрати (від 4,8%), для **2022р.** падіння ВВП рф від **8 до 12%** ;
- співвідношення ВВП ЄС та ВВП росії у 2014-2021рр. коливалось між **8:1 та 14:1** за номінальним валютним курсом;
- питома вага ЄС у структурі зовнішньої торгівлі рф складала у середньому **45%**, тоді як доля рф у структурі зовнішньої торгівлі ЄС не перевищувала **8%**. Разом з тим, по окремих товарах залежність ЄС від поставок є високою (вугілля, газ, нафта).
- економічні санкції ЄС впроваджуються нерівномірно та поступово по секторах. У 2015-2018рр. ЄС практично нових санкцій не проваджував. До санкцій у різні роки долучалися, крім 28 країн-членів ЄС, **лише ще 14 інших країн**, у 2022р. вже **40 країн**. Таким чином росія зберігала можливість **альтернативних поставок** до та з інших країн. У 2022р. компанії **18 країн** обходили санкції ЄС та інших країн щодо рф.
- нарешті, втрати країн ЄС у ці роки були меншими за **0,2% сукупного ВВП**, однак достатньо суттєвою є диференціація країн ЄС за втратами: найбільше постраждали прибалтійські країни, Зростання ВВП ЄС у 2022р. з 4% до 2.4%.

Економічні ефекти санкцій ЄС та інших країн щодо РФ у 2022р.

- - санкції на 30% експорту росії в ЄС.
- - скорочення імпорту з ЄС на 55%.
- - обмеження експорту-імпорту послуг (транспортних, страхових, фінансових, туристичних, бізнес-послуг і т.п.).
- - заморожування резервів ЦБ РФ прибл. 300 млрд.\$, фіз. осіб – 18 млрд.\$.
- - часткова заборона ЄС на інвестиції в РФ та з РФ (експорт ПП з РФ – 64 млрд., імпорт – 188 млрд.\$).
- - дефолт РФ 27.06.22 (вплив на інвестиції та кредити).
- - зупинка роботи 20 підприємств ПВК.
- - падіння виробництва автомобілів на 96,7%, вантажівок – на 39,3%, дизельних та бензинових двигунів на 57%, дизельних локомотивів на 63%, вантажних вагонів на 51,8%.
- - вихід з російського ринку 1157 іноземних компаній, 469 призупинили інвестиції, втрата 600000 роб. місць (податки мін. 5 млрд.\$).
- - відтік мізків в ІТ секторі 200-300 тис. фахівців.
- - часткова заборона на експорт ліцензій на інтелект. власність (7,3% імпорту РФ).
- - реакція 3-х країн (врахування позиції ЄС, обмеження у торгівлі товарами та послугами, інвестиціях, фінансах, руху робочої сили, інтелектуальної власності тощо)
- - падіння реальної ЗП на 28,4%.
- - інфляція 18,3-41,9%.
- - безробіття 10%.
- - падіння ВВП росії на 8-18%

Виклики для ефективності економічних санкцій ЄС щодо рф.

1. Висока залежність від імпорту окремих товарів з рф (нафта, газ, вугілля).
2. Ефект бумерангу – негативні соціально-економічні ефекти для ЄС та інших країн поза Європою.
3. Необхідність адаптації національних економік ЄС (ресурси та час).
4. Консенсусний характер рішень щодо санкцій ЄС.
5. Компромісний та фрагментарний характер економічних санкцій ЄС.
6. Винятки, порушення, слабкі вторинні санкції (нафта, газ, сг прод.)
7. Позиція третіх країн (КНР, Індія, Індонезія, ЮАР – 18 країн).
8. Часткові та обмежені ефекти та функції (стимулювання, примушення, стримування, сигналізування).

Дякую за увагу!